

सत्यमेव जयते

भारत का राजपत्र

The Gazette of India

भारताचे राजपत्र

असाधारण
EXTRAORDINARY
 असाधारण

भाग 12 अनुभाग 1
Part XII Section 1
 भाग बारा अनुभाग 1

प्राधिकार से प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY
 प्राधिकाराद्वारे प्रकाशित

सं. 1	नई दिल्ली, अगस्त 15-21, 2019/24-30 श्रावण (शक) 1941	[खंड 18]
No. 1	NEW DELHI, AUGUST 15-21, 2019/24-30 SHRAVAN (SAKA) 1941	[Vol. 18]
अं. १	नवी दिल्ली, ऑगस्ट १५-२१, २०१९/२४-३० श्रावण (शके) १९४१	[खंड १८]

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, अगस्त 15-21, 2019/24-30 श्रावण (शक) 1941

- (1) दि ऑल इंडिया सर्किसेस एकट, 1951, (2) दि प्रोबेशन ऑफ ऑफिषल एकट, 1958, (3) दि ओथस् एकट, 1969, 4) दि अंथोरिटेटिव टेक्स्टस् (सेन्ट्रल लॉज) एकट, 1973, (5) दि गवर्नर्स (इमॉल्युमेन्ट्स, अलॉउन्सेस अंड प्रिव्हिलेजेस) एकट, 1982, (6) दि सेन्ट्रल एज्युकेशनल इन्स्टिट्युशन्स (रिझर्वेशन इन अंडमिशन) एकट, 2006, (7) दि मेन्टेनन्स अंड वेल्फेअर ऑफ पेरेन्ट्स सिनियर सिटिझन्स एकट, 2007, (8) दि अनअॉर्गानाईज्ड वर्कर्स सोशल सिक्युरिटी एकट, 2008, (9) दि नेशनल इन्हेस्टिगेशन एजन्सी एकट, 2008, (10) दि बर्थस्, डेथस् अंड मरेजेस रजिस्ट्रेशन एकट, 1886, (11) दि डिपार्टमेंट ल इन्क्वायरीज (इन्फोर्मेंट ऑफ अटेंडन्स ऑफ विटनेसेस अंड प्रॉडक्शन ऑफ डॉक्युमेंट्स) एकट, 1972, (12) दि प्रिकन्से शन अंड प्रिनेटल डायग्नोस्टिक टेक्निक्स (प्रोहिबिशन ऑफ सेक्स सिलेक्शन) एकट, 1994, (13) दि ग्राम न्यायालयाज एकट, 2008, (14) दि नेशनल फूड सिक्युरिटी एकट, 2013, (15) दि प्रोहिबिशन ऑफ एम्लॉयमेंट ऑज मॅन्युअल स्कॉलेन्जर्स अंड देवर रिहॉबिलिटेशन एकट, 2013 के मराठी अनुवाद राष्ट्रपती के प्राधिकार से प्रकाशित किये जाते हैं और ये प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, 1973 (1973 का 50) की धारा 2 के खण्ड (क) के अधीन उनके मराठी प्राधिकृत पाठ समझे जायेंगे।

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE
(LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, AUGUST 15-21, 2019/24-30 SHRAVAN (SAKA) 1941

The Translation in Marathi of (1) The All-India Services Act, 1951, (2) The Probation of Offenders Act, 1958, (3) The Oaths Act, 1969, (4) The Authoritative Texts (Central Law) Act, 1973, (5) The Governors (Emoluments, Allowances and Privileges Act, 1982, (6) The Central Educational Institutions (Reservation in Admission) Act, 2006, (7) The Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007, (8) The Unorganised Workers' Social Security Act, 2008, (9) The National Investigation Agency Act, 2008, (10) The Births, Deaths and Marriages Registration Act, 1886, (11) The Departmental Inquiries (Enforcement of Attendance of Witnesses and Production of Documents) Act, 1972, (12) The Pre-Conception and Pre-natal Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act, 1994, (13) The Gram Nyayalayas Act, 2008, (14) The National Food Security Act, 2013, (15) The Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013 are hereby published under the authority of the President and shall be deemed to be the authoritative texts thereof in Marathi under clause (a) of Section 2 of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

विधि व न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नवी दिल्ली, ऑगस्ट १५-२१, २०१९/२४-३० श्रावण (शके) १९४१

मुद्रील अधिनियमांचे म्हणजे (१) दि ऑल इंडिया सर्किंसेस अॅक्ट, १९५१, (२) दि प्रोबेशन ऑफ ऑफेंडर्स अॅक्ट, १९५८, (३) दि ओथर्स अॅक्ट, १९६९, (४) दि अंथोरिटेटिव टेक्स्ट्स (सेंट्रल लॉज) अॅक्ट, १९७३, (५) दि गवर्नर्स (इमॉल्युमेन्ट्स, अलॉउ सेस अॅण्ड प्रिक्लिनेजेस) अॅक्ट, १९८२, (६) दि सेंट्रल एज्युकेशनल इन्स्टिट्युशन्स (रिझर्वेशन इन अॅडमिशन) अॅक्ट, २००६, (७) दि मेंटेनेंस अॅण्ड वेल्फेर ऑफ पेरेंट्स अॅण्ड सिनियर सिटिंग्स अॅक्ट, २००७, (८) दि अनांगनाईज्ड वर्कर्स सोशल सिक्युरिटी अॅक्ट, २००८, (९) दि नेशनल इन्वेस्टिगेशन एजन्सी अॅक्ट, २००८, (१०) दि बर्थस्, डेथस् अॅण्ड मेरेजेस रजिस्ट्रेशन अॅक्ट, १८८६, (११) दि डिपार्टमेंटल इन्क्वायरिज (इन्फोर्मेंट ऑफ अटेंडन्स ऑफ विटनेसेस अॅण्ड प्रॉडक्शन ऑफ डॉक्युमेंट्स) अॅक्ट, १९७२, (१२) दि प्रि-कन्सेप्शन अॅण्ड प्रि-नेटल डायग्नोस्टिक टेक्निक्स (प्रोहिबिशन ऑफ सेक्स सिलेक्शन) अॅक्ट, १९९४, (१३) दि ग्राम न्यायालयाज् अॅक्ट, २००८, (१४) दि नेशनल फूड सिक्युरिटी अॅक्ट, २०१३, (१५) दि प्रोहिबिशन ऑफ एम्प्लॉयमेंट अॅज में युअल स्कॅकेन्जर्स अॅण्ड देअर रिहॅबिलिटेशन अॅक्ट, २०१३ या अधिनियमांचा मराठी अनुवाद याद्वारे, राष्ट्रपतीच्या प्राधिकाराने प्रसिद्ध करण्यात येत असून प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, १९७३ (१९७३ चा ५०) याच्या कलम २, खंड (क) अन्वये हा अनुवाद त्या अधिनियमांचे प्राधिकृत पाठ आहेत असे समजले जाईल.

**गर्भधारणा-पूर्व व प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे (लिंग निवडीस प्रतिबंध)
अधिनियम, १९९४**

(१९९४ चा अधिनियम क्रमांक ५७)

[०९ जानेवारी, २०१९ रोजी यथाविद्यमान]

[२० सप्टेंबर, १९९४.]

[**गर्भधारणा-पूर्व वा गर्भधारणोत्तर लिंग निवडीस प्रतिबंध करण्यासाठी आणि आनुवंशिक अपसामान्यता किंवा चयापचय विकार किंवा गुणसूत्रीय अपसामान्यता किंवा विवक्षित जन्मजात अपरचना किंवा लिंग-संलग्न विकार शोधून काढण्याच्या प्रयोजनार्थ प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रांचे विनियमन करण्याकरिता आणि ज्याची परिणती स्त्रीगर्भहत्येमध्ये होते अशा रीतीने लिंग निर्धारण करण्याच्या प्रयोजनार्थ या तंत्रांचा दुरुपयोग करण्यास प्रतिबंध करण्याकरिता आणि तत्संबंधित वा तदानुषंगिक बाबींची तरतुद करण्याकरिता अधिनियम.]**

भारतीय गणराज्याच्या पंचेचाळिसाब्या वर्षी संसदेद्वारे पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

प्रकरण एक

प्रारंभिक

१. (१) या अधिनियमास, [गर्भधारणा-पूर्व व प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे (लिंग निवडीस प्रतिबंध)] संक्षिप्त नाव, अधिनियम, १९९४ असे म्हणावे.

व्याप्ती व प्रारंभ.

(२) तो, जम्मू व काश्मीर राज्यखेरीज करून संपूर्ण भारतास लागू होईल.

(३) तो, केंद्र सरकार, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील अशा दिनांकास ^३ अंमलात येईल.

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार अन्य अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

व्याख्या.

(क) “ समुचित प्राधिकरण ” याचा अर्थ, कलम १७ अन्वये नियुक्त केलेले समुचित प्राधिकरण, असा आहे ;

(ख) “ मंडळ ” याचा अर्थ, कलम ७ अन्वये घटित केलेले केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळ, असा आहे ;

*[(खक) “ गर्भधारित ” याचा अर्थ, भ्रूणाचे बाह्यपटल तसेच भ्रूण व गर्भ यांसह फलनक्रियेपासून जन्मापर्यंतच्या विकासाच्या कोणत्याही टप्प्यावर असलेली गर्भधारणेची कोणतीही निर्मिती, असा आहे ;

(खख) “ भ्रूण ” याचा अर्थ, फलनानंतर आठ आठवडे (छप्पन दिवस) संपेपर्यंत विकसित होत जाणारा मानवी जीव, असा आहे ;

(खग) “ गर्भ ” याचा अर्थ, फलनानंतर किंवा निर्मितीनंतर सत्तावन्नाब्या दिवसापासून सुरु होऊन जन्माच्या वेळी संपणाऱ्या विकासाच्या कालावधीतील (विकास खुंटला असेल तो कालावधी वगळून) मानवी जीव, असा आहे ;]

(ग) “ आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र ” याचा अर्थ, रुग्णांना जेथे प्रजननविषयक सल्ला दिला जातो अशी संस्था, रुग्णालय, शुश्रूषालय किंवा अन्य कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येणारे अन्य ठिकाण, असा आहे ;

(घ) “ आनुवंशिकीय चिकित्सालय ” याचा अर्थ, प्रसव-पूर्व रोगनिदान प्रक्रिया करण्यासाठी ज्याचा वापर केला जातो असे चिकित्सालय, संस्था, रुग्णालय, शुश्रूषालय किंवा अन्य कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येणारे कोणतेही ठिकाण, असा आहे ;

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम २ द्वारे पूर्ण शीर्षकाएवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).
२. वरील अधिनियमाच्या कलम ३ द्वारे, “प्रसव-पूर्व निदान तंत्र (विनियमन व गैरवापरास प्रतिबंध)” या ऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).
३. दिनांक १० जानेवारी १९९६ रोजी अंमलात आला, पहा जी. एस. आर. ७०६, दिनांक २० डिसेंबर, १९९५, भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग- दोन, कलम ३ (दोन), दिनांक २१ डिसेंबर, १९९५ मध्ये प्रकाशित झाला.
४. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ४ द्वारे समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).

“[स्पष्टीकरण.— या खंडाच्या प्रयोजनाकरिता, “ आनुवंशिकीय चिकित्सालय ” यामध्ये, स्वनातीत-चित्रण यंत्र किंवा प्रतिमा दर्शक यंत्र किंवा क्रमवीक्षक किंवा गर्भाचे लिंग निर्धारित करणारे अन्य उपकरण किंवा गर्भार अवस्थेत लिंग ओळखण्याची किंवा गर्भधारणा-पूर्व लिंग निवड करण्याची क्षमता असणारे हातवाही उपकरण जेथे वापरण्यात येते असे वाहन, याचा समावेश होतो ;]

(ड) “ आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा ” याचा अर्थ, प्रयोगशाळा, असा आहे आणि त्यामध्ये प्रसव-पूर्व रोगनिदान चाचणीसाठी आनुवंशिकीय चिकित्सालयाकडून प्राप्त झालेल्या नमुन्यांचे विश्लेषण किंवा चाचण्या करण्याची सुविधा पुरविण्यात येत असेल अशा जागेचा समावेश होतो ;

“[स्पष्टीकरण.— या खंडाच्या प्रयोजनाकरिता, “ आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा ” यामध्ये, स्वनातीत-चित्रण यंत्र किंवा प्रतिमा दर्शक यंत्र किंवा क्रमवीक्षक किंवा गर्भाचे लिंग निर्धारित करणारे अन्य उपकरण किंवा गर्भार अवस्थेत लिंग ओळखण्याची किंवा गर्भधारणा-पूर्व लिंग निवड करण्याची क्षमता असणारे हातवाही उपकरण जेथे वापरण्यात येते अशा जागेचा समावेश होतो ;]

(च) “ स्त्रीरोगतज्ज्ञ ” याचा अर्थ, स्त्रीरोगशास्त्र व प्रसूतिशास्त्र या विषयातील पदव्युत्तर अर्हता प्राप्त केलेली व्यक्ती, असा आहे ;

“(छ) “ वैद्यकीय आनुवंशशास्त्रज्ञ ” यामध्ये लिंग निवड व प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे या क्षेत्रामधील प्रजननशास्त्र या विषयातील पदवी किंवा पदविका धारण करणाऱ्या किंवा पुढील अर्हता प्राप्त केल्यानंतर अशा क्षेत्रामधील दोन वर्षांपेक्षा कमी नसेल एवढ्या कालावधीचा अनुभव असलेल्या व्यक्तीचा समावेश होतो,—

(एक) भारतीय वैद्यक परिषद अधिनियम, १९५६ अन्वये मान्यताप्राप्त असलेल्या वैद्यकीय अर्हतांपैकी १९५६ चा कोणतीही एक अर्हता ; किंवा

१०२.

(दोन) जीवविज्ञानातील पदव्युत्तर पदवी ;]

(ज) “ बालरोगाचिकित्सक ” याचा अर्थ, बालरोगाचिकित्सा शास्त्रातील पदव्युत्तर अर्हता धारण करणारी व्यक्ती, असा आहे ;

“(झ) “ प्रसव-पूर्व रोगनिदान प्रक्रिया ” याचा अर्थ, गर्भधारणेपूर्वी किंवा त्यानंतर, लिंग निवडीकरिता कोणत्याही प्रकारचे विश्लेषण करण्यासाठी किंवा प्रसव-पूर्व रोगनिदान चाचण्या करण्यासाठी स्वनातीत-चित्रण (अल्ट्रासोनोग्राफी) करणे, गर्भ प्रतिमा-दर्शन (फिटोस्कोपी) करणे, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेकडे किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालयाकडे पाठविण्यासाठी गर्भजलाचे, जरायु उद्धर्धाचे (कोरियोनिक व्हिलाय), भ्रूणाचे, पुरुषाच्या किंवा गर्भधारणेपूर्वी वा नंतर स्त्रीच्या रक्ताचे किंवा इतर कोणत्याही ऊतीचे किंवा स्त्रावाचे नमुने घेणे किंवा ते काढणे यांसारखी संपूर्ण स्त्रीरोगशास्त्रीय किंवा प्रासविक किंवा वैद्यकीय प्रक्रिया, असा आहे ;]

(ज) “ प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे ” यामध्ये, सर्व प्रसव-पूर्व रोगनिदान प्रक्रिया व प्रसव-पूर्व रोगनिदान चाचण्या यांचा समावेश होतो ;

“(ट) “ प्रसव-पूर्व रोगनिदान चाचणी ” याचा अर्थ, प्रजननदोष किंवा चयापचय दोष अथवा लिंग-गुणसूत्रविषयक अपसामान्यता किंवा जन्मजात विसंगती किंवा हिमोलोबीन विकृती किंवा लिंगसंलग्न रोग शोधून काढण्यासाठी गर्भवती स्त्रीचे किंवा गर्भाचे केलेले स्वनातीत-चित्रण किंवा तिचे गर्भजल, जरायु उद्धर्ध, रक्त किंवा कोणतीही ऊती किंवा स्वाव यांची केलेली कोणतीही चाचणी किंवा विश्लेषण, असा आहे .;]

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ४ द्वारे समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).
२. वरील अधिनियमाच्या कलम ४ द्वारे मूळ खंड (छ) ऐवजी हा खंड दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).
३. वरील अधिनियमाच्या कलम ४ द्वारे मूळ खंड (झ) ऐवजी हा खंड दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).
४. वरील अधिनियमाच्या कलम ४ द्वारे मूळ खंड (ट) ऐवजी हा खंड दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

- (ठ) “ विहित ” याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये करण्यात आलेल्या नियमांद्वारे विहित, असा आहे ;

१९५६ (ड) “ नोंदणीकृत वैद्यक व्यवसायी ” याचा अर्थ, भारतीय वैद्यक परिषद अधिनियम, १९५६ याच्या कलम चा १०२. २) च्या खंड (ज) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे, कोणतीही मान्यताप्राप्त वैद्यकीय अर्हता धारण करणारा आणि राज्य वैद्यक नोंदवलीहीत ज्याच्या नावाची नोंद करण्यात आली आहे असा, वैद्यक व्यवसायी, असा आहे ;

(ढ) “ विनियम ” याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये, मंडळाने केलेले विनियम, असा आहे ;

[(ण) “ लिंग निवड ” यामध्ये, ध्रूण हे विशिष्ट लिंगाचे असणे सुनिश्चित करण्याच्या आणि तसे बनण्याची अभाव्यता वाढवण्याच्या प्रयोजनार्थ, करण्यात आलेली कोणतीही प्रक्रिया, तंत्र, चाचणी किंवा औषधयोजना किंवा औषधपत्र किंवा त्यासाठी केलेली कशाचीही तरतूद, यांचा समावेश होतो ;

(त) “ स्वनातीत-चित्रण विशेषज्ञ ” किंवा प्रतिमा दर्शक तंत्र विशेषज्ञ ” याचा अर्थ, भारतीय वैद्यक परिषद १९५६ अधिनियम, १९५६ या अन्वये, मान्यताप्राप्त असलेल्या वैद्यकीय अर्हतांपैकी कोणतीही एक अर्हता धारण करणारी व्यक्ती किंवा स्वनातीत-चित्रण किंवा प्रतिमा दर्शक तंत्रे किंवा क्ष-किरणशास्त्र यातील पदव्युत्तर अर्हता धारण करणारी व्यक्ती, असा आहे;

(थ) “ राज्य मंडळ ” याचा अर्थ, कलम १६क अन्वये घटित करण्यात आलेले राज्य पर्यवेक्षी मंडळ किंवा संघ राज्यक्षेत्र पर्यवेक्षी मंडळ, असा आहे ;

(द) विधानमंडळ असलेल्या संघ राज्यक्षेत्राच्या संबंधात “ राज्य शासन ” याचा अर्थ, संविधानाच्या इन्सुच्छेद २३९ अन्वये, राष्ट्रपतीने नियुक्त केलेला त्या संघ राज्यक्षेत्राचा प्रशासक, असा आहे.]

प्रकरण दोन

आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्रे, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा व आनुवंशिकीय चिकित्सालये यांचे विनियमन

३. या अधिनियमाच्या प्रारंभास व तेकापासन—

३५. कोणतीही व्यक्ती, ज्यांनी या अधिनियमाअन्वये नोंदणी न केलेल्या कोणत्याही आनुवंशिकीय समुद्रेशन केंद्रास आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेस, चिकित्सालयास किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीस, गर्भाचे लिंग तपासण्यास सभ्य असलेले कोणतीही स्वनातीत-चित्रण यंत्र किंवा प्रतिमा दर्शक यंत्र किंवा क्रमवीक्षक किंवा इतर कोणतीही स मग्नी यांची विक्री करणार नाही.]

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ४ द्वारे हे खंड दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).
२. वरील अधिनियमाच्या कलम ५ द्वारे मूळ पोटकलम (२) ऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).
३. वरील अधिनियमाच्या कलम ६ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).

भाग—(१)—८०

प्रकरण तीन

प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रांचे विनियमन

प्रसव-पूर्व

४. या अधिनियमाच्या प्रारंभास व तेहापासून,—

रोगनिदान तंत्रांचे
विनियमन.

(१) खंड (२) मध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात आलेली प्रयोजने खेरीजकरून आणि खंड (३) मध्ये विनिर्दिष्ट केनेल्या कोणत्याही शर्तीची पूर्तता केल्यानंतर कोणत्याही व्यक्तीला, नोंदणी केलेले आनुवंशिकीय सम्पुद्देशन केंद्र किंवा आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांसह कोणत्याही ठिकाणाचा उपयोग, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रांचा वापर करण्यासाठी किंवा असा वापर करण्याची व्यवस्था करण्यासाठी करता येणार नाही;

(२) पुढीलपैकी कोणत्याही अपसामान्यतेची तपासणी करण्याच्या प्रयोजनाशिवाय प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करता येणार नाही :—

(एक) गुणसूत्रीय अपसामान्यता ;

(दोन) आनुवंशिक-चयापचय-रोग ;

(तीन) हिमोगलोबिन विकृती ;

(चार) लिंग-संलग्न आनुवंशिक रोग ;

(पाच) जन्मजात विसंगती ;

(सहा) केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळाड्डारे विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा इतर अपसामान्यता किंवा रोग ;

[(३) प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करण्यास अर्ह असलेल्या व्यक्तीची, पुढीलपैकी कोणतीही शर्त पूर्ण व रण्यात आली असल्याबाबत, लेखी नमूद करावयाच्या कारणास्तव, खात्री पटली असल्याखेरीज, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करण्यात येणार नाही किंवा ते संचालित करण्यात येणार नाही :—

(एक) गर्भवती महिलेचे वय ३५ वर्षांपेक्षा अधिक आहे ;

(दोन) गर्भवती महिलेचा दोन किंवा अधिक वेळा आकस्मिक गर्भपात किंवा गर्भहानी झालेली आहे ;

(तीन) गर्भवती महिलेवर औषधिद्रव्ये, किरणोत्सर्ग, जंतुसंसर्ग किंवा रासायनिक द्रव्ये यांसारख्या गर्भविकृतिकारक पदार्थाचा मारा झालेला आहे ;

(चार) गर्भवती महिला किंवा तिचा पती यांना मतिमंदत्व किंवा स्नायुतानतेसारखी शारीरिक विरूपता किंवा कोणताही इतर आनुवंशिक रोग, यांची कौटुंबिक पार्श्वभूमी आहे ;

(पाच) मंडळाकडून विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशी इतर कोणतीही शर्त :

परंतु असे की, गर्भवती महिलेची स्वनातीत-चित्रण करणारी व्यक्ती, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने चिकित्सालयात त्याचा संपूर्ण अभिलेख ठेवील आणि त्यात आढळलेली कोणतीही कमतरता किंवा दोषपूर्णता राहिल्यास असे स्वनातीत-चित्रण करण्याच्या व्यक्तीला एतद्विरुद्ध सिद्ध करता आले नाही तर, कलम ५ किंवा कलम ६ च्या तरतुदीचे उल्लंघन मानले जाईल.

(४) गर्भवती महिलेचा नातेबाईक किंवा पती यांसह कोणतीही व्यक्ती, खंड (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रयोजनाशिवाय, तिच्यावर कोणत्याही प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रांचा वापर करण्याची मागणी करणार नाही किंवा त्यास उत्तेजन देणार नाही ;

(५) महिलेचा नातेबाईक किंवा पती यांसह कोणतीही व्यक्ती, तिच्यावर किंवा त्याच्यावर किंवा दोघांवरही घोणत्याही लिंग निवड तंत्राचा वापर करण्याची मागणी करणार नाही किंवा त्यास उत्तेजन देणार नाही.]

गर्भवती महिलेची व

लेखी संमती व
गर्भाचे लिंग
कळविण्यास

प्रतिबंध.

(१) कलम ३ च्या खंड (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेली कोणताही व्यक्ती,—

(क) संबंधित गर्भवती महिलेस, आपल्याला ज्ञात असलेल्या सर्व बाबीचे व अशा पद्धतीच्या उत्तरीय

रिणामांचे स्पष्टीकरण केल्याशिवाय ;

(ख) त्या महिलेकडून अशी पद्धती वापरण्याची लेखी संमती, तिला समजणाऱ्या भाषेत, विहित नमून्यात प्राप्त केल्याशिवाय ; आणि

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ७ द्वारे उपर्युक्त (३) व (४) याऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

(ग) खंड (ख) अन्वये प्राप्त केलेली गर्भवती महिलेच्या लेखी संमतीची प्रत तिला दिल्याशिवाय ; प्रसव-पूर्व निदान पद्धतीचा वापर करणार नाही.

[(२) प्रसव-पूर्व रोगनिदान पद्धतीचे चालन करणाऱ्या व्यक्तीसह कोणतीही व्यक्ती, संबंधित गर्भवती महिलेस किंवा तिच्या नातेवाईकास किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीस अक्षर, खुणा यांद्वारे किंवा कोणत्याही इतर रुटीने, गर्भाचे लिंग कळविणार नाही.]

६. या अधिनियमाच्या प्रारंभास व तेव्हापासून,—

(क) कोणतेही आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र किंवा आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय ३ अपल्या केंद्रात, प्रयोगशाळेत किंवा चिकित्सालयात गर्भलिंग निर्धारण करण्याच्या प्रयोजनाकरिता स्वनातीत-चित्रणासह प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करणार नाही किंवा वापर करण्यास कारणीभूत होणार नाही.

(ख) कोणतीही व्यक्ती, गर्भलिंग निर्धारण करण्याच्या प्रयोजनासाठी स्वनातीत-चित्रणासह कोणत्याही प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करणार नाही किंवा वापर करण्यास कारणीभूत होणार नाही.

[(ग) कोणतीही व्यक्ती, येनकेन प्रकारे, गर्भधारणेपूर्वी किंवा नंतर लिंगाची निवड करणार नाही किंवा व रण्यास मुभा देणार नाही.]

गर्भलिंग निर्धारण
करण्यास प्रतिबंध.

प्रकरण चार

केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळ

७. (१) केंद्र सरकार, या अधिनियमाअन्वये मंडळाला प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी व कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी, केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळ म्हणून ओळखले जाणारे मंडळ घटित करील.

केंद्रीय पर्यवेक्षी
मंडळ घटित
करणे.

(२) हे मंडळ, पुढील व्यक्तींचे मिळून बनलेले असेल,—

(क) कुटुंब कल्याण मंत्रालय किंवा विभाग याचा प्रभारी असलेला मंत्री-पदसिद्ध अध्यक्ष ;

(ख) कुटुंब कल्याण विभागाचा प्रभारी असलेला, भारत सरकारचा सचिव-पदसिद्ध उपाध्यक्ष ;

[(ग) महिला व बालविकास यांचा प्रभार असलेली केंद्र सरकारची मंत्रालये ; विधि व न्याय मंत्रालयातील विधिविषयक कामकाज विभाग किंवा वैधानिक विभाग आणि भारतीय औषध व होमिओपॅथी पद्धती या सेवांचे प्रांतिनिधित्व करण्यासाठी केंद्र सरकारने नियुक्त करावयाचे तीन पदसिद्ध सदस्य ;]

(घ) केंद्र सरकारचा आरोग्य सेवा महासंचालक- पदसिद्ध सदस्य ;

(ङ) केंद्र सरकारने नियुक्त करावयाचे दहा सदस्य, पुढीलपैकी प्रत्येकातून दोन याप्रमाणे असतील—

(एक) निष्णात वैद्यकीय अनुवंशशास्त्रज्ञ ;

[(दोन) निष्णात स्त्रीरोगतज्ञ व प्रसूतिशास्त्रज्ञ किंवा स्त्रीरोग किंवा प्रसूतितंत्र यांचा तज्ञ ;]

(तीन) निष्णात बालरोग चिकित्सक ;

(चार) निष्णात समाजशास्त्रज्ञ ; व

(पाच) महिला कल्याण संघटनांचे प्रतिनिधी ;

(च) संसदेच्या तीन महिला सदस्य, यांच्यापैकी दोर्याची लोकसभेकडून व एकीची राज्यसभेकडून निवड करण्यात येईल ;

(छ) राज्ये व संघ राज्यक्षेत्रे यांचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी, वर्णक्रमानुसार दोन व उलट वर्णक्रमानुसार दोन याप्रमाणे केंद्र सरकारने आढळीपाढीने नियुक्त करावयाचे चार सदस्य :

परंतु असे की, राज्य शासनाच्या किंवा, यथास्थिति, संघ राज्यक्षेत्राच्या शिफारशीशिवाय या खंडान्वये कोणतीही नि युक्ती करण्यात येणार नाही.

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ८ द्वारे, पोटकलम (२) ऐवजी हे पोटकलम दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).
२. वरील अधिनियमाच्या कलम ९ द्वारे समाविष्ट करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).
३. वरील अधिनियमाच्या कलम १० द्वारे खंड (ग) ऐवजी हा खंड दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).
४. वरील अधिनियमाच्या कलम १० द्वारे उप खंड (दोन) ऐवजी हा उप खंड दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).

(ज) कुटुंब कल्याणाचा प्रभारी असलेला, केंद्र सरकारच्या सहसचिवापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला किंवा त्याला समतुल्य असलेला असा अधिकारी- पदसिद्ध सदस्य-सचिव ;

सदस्यांचा पदावधी.

८. (१) पदसिद्ध सदस्यांद्वेरीज अन्य सदस्यांचा पदावधी,—

(क) कलम ७ च्या पोटकलम (२) च्या खंड (ऱ) किंवा खंड (च) अन्वये नियुक्ती केली असेल तर, तीन वर्षे : [* * *]

[परंतु असे की, कलम ७ च्या पोटकलम (२) च्या खंड (च) अन्वये निवडून आलेल्या सदस्याचा पदावधी, तो मंत्री किंवा राज्यमंत्री किंवा उपमंत्री किंवा लोकसभेचा अध्यक्ष किंवा उपाध्यक्ष किंवा राज्यसभेचा उपसभापती होताच किंवा तो जेथून निवडून आला असेल त्या सभागृहाचा सदस्य असण्याचे बंद होताच संपूर्णात येईल ; आणि]

(ख) उक्त पोटकलमाच्या खंड (छ) अन्वये नियुक्ती केली असेल तर एक वर्ष, इतका असेल.

(२) इतर कोणत्याही सदस्याचे नैमित्तिक पद- मग त्याचा मृत्यू राजीनामा किंवा त्याच्या आजारपणामुळे त्याची कार्ये पार पाडण्यास येणारी असमर्थता किंवा इतर अक्षमता यामुळे असो- रिक्त झाले तर, असे रिक्त पद केंद्र सरकार, नव्याने नियुक्ती करून भरील आणि अशा रीतीने नियुक्त करण्यात आलेला सदस्य, तो जिच्या जागेवर नियुक्त करण्यात आला असेल त्या व्यक्तीच्या पदावधीतील उर्वरित कालावधीसाठी ते पद धारण करील.

(३) उपाध्यक्ष, अध्यक्षाकडून त्यास वेळोवेळी नेमून देण्यात येतील अशी कार्ये पार पाडील.

(४) आपापली कार्ये पार पाडण्याकरिता सदस्यांनी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित केल्याप्रमाणे असेल.

मंडळाच्या बैठकी.

९. (१) मंडळ आपल्या बैठकी, विनियमांद्वारे तरतूद करण्यात येईल अशा वेळी व ठिकाणी घेईल आणि अशा बैठकीचे कामकाज (अशा बैठकीच्या वेळी गणपूर्तीसह) चालविण्याच्याबाबत विनियमांद्वारे तरतूद करण्यात येईल अशा कार्यपद्धतीविषयक नियमांचे पालन करील :

परंतु असे की, सहा महिन्यांतून किमान एकदा मंडळाची बैठक घेण्यात येईल.

(२) अध्यक्ष व त्याच्या अनुपस्थितीत उपाध्यक्ष मंडळाच्या बैठकीच्या अध्यक्षपदी राहतील.

(३) अध्यक्ष व उपाध्यक्ष जर कोणत्याही कारणास्तव मंडळाच्या कोणत्याही बैठकीला उपस्थित राहू शकले नाहीत तर, बैठकीला उपस्थित असलेल्या सदस्यांनी निवडून दिलेला सदस्य बैठकीच्या अध्यक्षपदी राहील.

(४) मंडळाच्या कोणत्याही बैठकीपुढे येणाऱ्या सर्व प्रश्नांवरील निर्णय बैठकीला उपस्थित असलेल्या व गतदानास पात्र असलेल्या सदस्यांच्या बहुमताने घेतले जातील आणि समसमान मते पडली असतील तर अशा परिस्थितीत अध्यक्ष किंवा त्याच्या अनुपस्थितीत अध्यक्षपदस्थ व्यक्ती, आपले दुसरे किंवा निर्णयक मत देईल व त्याचा वापर करील.

(५) पदसिद्ध सदस्यांशिवाय अन्य सदस्य, मंडळाने, विहित केल्याप्रमाणे, कोणतेही असल्यास भत्ते भेतील.

**रिक्त पदे,
इत्यादींमुळे**

**मंडळाचे कामकाज
विधिअग्राह्य
ठरणार नाही.**

१०. केवळ खालील कारणांमुळे मंडळाची कोणतीही कृती अगर कार्यवाही विधिअग्राह्य ठरणार नाही,—

(क) मंडळातील कोणतेही पद रिक्त असल्यास, किंवा मंडळाच्या घटनेत कोणतीही त्रुटी असल्यास ; किंवा

(ख) मंडळाचा सदस्य म्हणून काम करणाऱ्या व्यक्तीच्या नियुक्तीमध्ये कोणतीही त्रुटी राहिल्यास ; किंवा

(ग) प्रकरणाच्या गुणावगुणावर परिणाम न करणारी मंडळाच्या कामकाजातील कोणतीही नियमबाह्य बाब.

११. (१) मंडळास, या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदी अंमलात आणण्यासाठी एखाद्या व्यक्तीचे राहाय्य किंवा सल्ला घेण्याची इच्छा झाल्यास, विनियमांनुसार निर्धारित करण्यात येईल अशा रीतीने आणि अशा

**मंडळामध्ये
व्यक्तीचा तात्पुरता
सहयोग.**

प्रयोजनाकरिता त्या व्यक्तीला सहयोगी करून घेतलेल्या

गतदानाचा हक्क असणार नाही आणि इतर कोणत्याही प्रयोजनाकरिता तो मंडळाचा सदस्य असणार नाही.

(२) पोटकलम (१) अन्वये मंडळाने कोणत्याही प्रयोजनाकरिता आपल्यात सहयोगी करून घेतलेल्या

गतदानाचा हक्क असणार नाही आणि इतर कोणत्याही प्रयोजनाकरिता तो मंडळाचा सदस्य असणार नाही.

१. २००१ चा अधिनियम क्रमांक ३२, कलम २ द्वारे “ आणि ” हा शब्द वगळण्यात आला (३ सप्टेंबर, २००१ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला (३ सप्टेंबर, २००१ रोजी व तेव्हापासून).

१२. (१) या अधिनियमान्वये आपली कार्ये सुरक्षीपणे पार पाडणे शक्य व्हावे म्हणून, मंडळाला याबाबत केलेल्या विनियमांच्या अधीन राहून (प्रतिनियुक्तीवर वा अन्यथा) त्यांना आवश्यक वाटतील इतके अधिकारी व इतर कर्मचारी यांची नियुक्ती करता येईल :

परंतु असे की, अशा विनियमामध्ये विनिर्दिष्ट केले असेल त्याप्रमाणे, प्रवर्गाच्या अधिकाऱ्यांची नियुक्ती, केंद्र सरकारच्या मान्यतेच्या अधीन राहून करण्यात येईल.

(२) मंडळाने नियुक्त केलेला प्रत्येक अधिकारी किंवा इतर कर्मचारी विनियमामध्ये विनिर्दिष्ट केले असेल अशा सेवाशर्तीच्या अधीन असतील आणि अशा पारिश्रमिकासाठी ते हक्कदार असतील.

१३. मंडळाचे सर्व आदेश व निर्णय अध्यक्षाच्या किंवा मंडळाने याबाबतीत प्राधिकृत केलेल्या इतर कोणत्याही संस्थांच्या स्वाक्षरीने अधिप्रमाणित करण्यात येतील आणि मंडळाने काढलेले इतर संलेख सदस्य-सचिवांच्या स्वाक्षरीने किंवा मंडळाने याबाबतीत तशाच प्रकारे प्राधिकृत केलेल्या इतर कोणत्याही अधिकाऱ्याच्या स्वाक्षरीने अधिप्रमाणित करण्यात येतील.

१४. सदस्य म्हणून एखादी व्यक्ती नियुक्त करताना, जर ती,—

(क) केंद्र सरकारच्या मते ज्यात नैतिक अधःपतनाचा अंतर्भाव आहे अशा अपराधाबद्दल सिद्धदोष ठरलेली असेल आणि त्यासाठी तिला कारावासाची शिक्षा झालेली असेल ; किंवा

(ख) अविमुक्त नादार असेल ; किंवा

(ग) विकल मनाची असेल व सक्षम न्यायालयाने तिला तसे घोषित केले असेल ; किंवा

(घ) सरकारच्या किंवा सरकारची मालकी आणि नियंत्रण असलेल्या महामंडळाच्या सेवेमधून तिला काढून टाकण्यात आले असेल किंवा बडतर्फ करण्यात आले असेल ; किंवा

(ङ) केंद्र सरकारच्या मते आणि सदस्य म्हणून तिची कार्ये पार पाडताना तिला ते बाधक ठरण्याची शक्यता असेल असे, तिचे मंडळात आर्थिक किंवा इतर हितसंबंध असतील ; किंवा

[(च) केंद्र सरकारच्या मते, लिंग निर्धारण करण्यासाठी कोणत्याही प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करण्याशी किंवा अशा तंत्राला चालना देण्याशी अथवा लिंग निवडीच्या कोणत्याही तंत्राशी संबंधित असेल,]

तर तिला अपात्र ठरविण्यात येईल.

१५. विहित केले असेल त्याप्रमाणे सेवेच्या इतर अटी व शर्तीच्या अधीन राहून, जिचे सदस्यत्व संपुष्टात आले असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीला सदस्य म्हणून पुनर्नियुक्तीस पात्र ठरविण्यात येईल :

[परंतु असे की, पदसिद्ध सदस्याव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही सदस्याची लागोपाठ दोन पदावधींपेक्षा अधिक कालावधीसाठी नियुक्ती केली जाणार नाही.]

१६. मंडळाची कार्ये खालीलप्रमाणे असतील,—

मंडळाची कार्ये.

(एक) प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे व लिंग निवड तंत्रे यांचा वापर करण्याबाबत व त्यांचा दुरुपयोग होऊ नये यासाठी धोरण ठरविण्यात केंद्र सरकारला सल्ला देणे ;

(दोन) अधिनियम व त्याखाली करण्यात आलेले नियम यांचे पुनर्विलोकन करणे व त्यांच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करणे आणि उक्त अधिनियम व नियम यामध्ये बदल करण्यासाठी केंद्र सरकारकडे शिफारस करणे ;

(तीन) गर्भधारणा-पूर्व लिंग निवड करणे आणि ज्याची परिणती स्त्रीगर्भ हत्येत होईल अशा रीतीने प्रसव-पूर्व र्भलिंग निर्धारण करणे या प्रथाविरुद्ध जनजागृती करणे ;

(चार) आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा व आनुवंशिकीय चिकित्सालयात काम करणाऱ्या व्यक्तींनी पालन करावयाची आचारसंहिता घालून देणे ;

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम ११ द्वारे खंड (च) ऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम १२ द्वारे समाविष्ट करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम १३ द्वारे कलम १६ ऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेह्वापासून).

मंडळाचे अधिकारी
व इतर कर्मचारी
यांची नियुक्ती.

**भारताचे राजपत्र, असाधारण
GAZETTE OF INDIA, EXTRAORDINARY**

[भाग बारा
[PART XII]

- (पाच) या अधिनियमान्वये घटित करण्यात आलेल्या वेगवेगळ्या मंडळांच्या कामकाजावर लक्ष ठेवणे प्राणि त्यांच्या योग्य व प्रभावी अंमलबजावणीची सुनिश्चिती करण्यासाठी योग्य त्या उपाययोजना करणे ;
- (सहा) या अधिनियमामध्ये विहित केली असतील अशी इतर कोणतीही कार्ये.]

[राज्य १६क. १६क. (१) विधानमंडळ असलेले प्रत्येक राज्य व संघ राज्यक्षेत्र, राज्य पर्यवेक्षी मंडळ किंवा, यथास्थिति, संघ व संघ राज्यक्षेत्र पर्यवेक्षी मंडळ म्हणून ओळखले जाणारे एक मंडळ घटित करील, त्याची कार्ये पुढीलप्रमाणे असतील :—

व पर्यवेक्षी मंडळ (एक) गर्भधारणा-पूर्व लिंग निवड करणे आणि ज्याची परिणती स्त्रीगर्भ हत्येत होईल अशा रीतीने प्रसव-पूर्व लिंग निर्धारण करणे या प्रथांविरुद्ध राज्यामध्ये जनजागृती करणे ;

घटित करणे. (दोन) राज्यात काम करणाऱ्या समुचित प्राधिकरणांच्या कार्याचे पुनर्विलोकन करणे आणि त्यांच्याविरुद्ध योग्य त्या कारवाईची शिफारस करणे ;

(तीन) अधिनियम आणि नियमांच्या तरतुदीच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करणे व मंडळाकडे त्यांच्याशी संबंधित योग्य त्या शिफारशी करणे ;

(चार) या अधिनियमान्वये राज्यात हाती घेतलेल्या विविध कृती-कार्यक्रमांच्या बाबतीत विहित करण्यात येतील असे एकत्रित अहवाल मंडळाकडे आणि केंद्र सरकारकडे पाठवणे ; आणि

(पाच) अधिनियमान्वये विहित करण्यात येतील अशी अन्य कोणतीही कार्ये करणे.

(२) राज्य मंडळ पुढील व्यक्तींचे मिळून बनलेले असेल,—

(क) राज्यातील आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभागाचा प्रभारी मंत्री-पदसिद्ध अध्यक्ष ;

(ख) आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभागाचा प्रभारी सचिव-पदसिद्ध उपाध्यक्ष ;

(ग) महिला व बाल विकास, समाजकल्याण, विधि विभाग आणि भारतीय औषध व होमिओपॅथी पद्धती यांचे प्रभारी असलेले सचिव किंवा आयुक्त-पदसिद्ध सदस्य किंवा त्यांचे प्रतिनिधी ;

(घ) राज्य शासनाचे आरोग्य व कुटुंब कल्याण संचालक किंवा भारतीय औषध व होमिओपॅथी पद्धती संचालक-पदसिद्ध सदस्य ;

(ङ) विधानसभेच्या किंवा विधानपरिषदेच्या तीन महिला सदस्य ;

(च) खालील प्रवारातून प्रत्येकी दोन याप्रमाणे राज्य शासनाने नियुक्त करावयाचे दहा सदस्य असतील :—

(एक) निष्णात समाजशास्त्रज्ञ व विधि तज्ज्ञ ;

(दोन) अशासकीय वा अन्य संघटनांतील नामवंत महिला कार्यकर्त्या ;

(तीन) निष्णात स्त्रीरोगतज्ज्ञ आणि प्रसूतीतज्ज्ञ किंवा स्त्रीरोग किंवा प्रसूति-तंत्र यांचा तज्ज्ञ ;

(चार) निष्णात बालरोगतज्ज्ञ किंवा वैद्यकीय अनुवंशशास्त्रज्ञ ;

(पाच) निष्णात क्ष-किरण शास्त्रज्ञ किंवा सोनोलॉजिस्ट ;

(छ) कुटुंब कल्याण विभागाच्या सह संचालकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला अधिकारी-पदसिद्ध सदस्य-सचिव.

(३) राज्य मंडळ, चार महिन्यांतून किमान एकदा बैठक घेईल.

(४) पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अन्य सदस्यांचा पदावधी तीन वर्षांचा असेल.

(५) पदसिद्ध सदस्यांव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही सदस्याचे पद रिक्त झाल्यास ते नव्याने नियुक्ती करून भरण्यात येईल.

(६) जर विधानसभेचा किंवा विधानपरिषदेचा सदस्य असलेली कोणतीही व्यक्ती राज्य मंडळाची सदस्य असेल आणि ती, मंत्री किंवा विधानसभेचा अध्यक्ष किंवा उपाध्यक्ष किंवा विधानपरिषदेचा सभापती किंवा उपसभापती झाली, तर ती राज्य मंडळाची सदस्य म्हणून असण्याचे बंद होईल.

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम १४ द्वारे हे कलम समाविष्ट करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

- (७) राज्य मंडळाच्या एकूण सदस्य संख्येच्या एक-तृतीयांश सदस्यांनी गणपूर्ती होईल.
- (८) राज्य मंडळाला, त्याला आवश्यक वाटेल त्या रीतीने आणि तेव्हा, एखाद्या सदस्यास स्वीकृत करून घेता येईल, परंतु अशा स्वीकृत करून घेतलेल्या सदस्यांची संख्या, राज्य मंडळाच्या एकूण सदस्य संख्येच्या एक-तृतीयांशापेक्षा अधिक होता कामा नये.
- (९) स्वीकृत सदस्यांना अन्य सदस्यांप्रमाणे अधिकार व कार्ये असतील, मात्र त्यांना मतदानाचा अधिकार व सणार नाही आणि ते नियम व विनियम यांचे पालन करण्यास बांधील असतील.
- (१०) या कलमात, विनिर्दिष्ट न केलेल्या बाबींबाबत, राज्य मंडळ, त्यास लागू असलेल्या कार्यपद्धतीचे व शर्तीचे अनुसरण करील.]

प्रकरण पाच

समुचित प्राधिकरण आणि सल्लागार समिती

१७. (१) केंद्र सरकार, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे प्रत्येक संघ राज्यक्षेत्रासाठी एव्ह किंवा अधिक समुचित प्राधिकरणाची नियुक्ती करील.

समुचित प्राधिकरण आणि सल्लागार समिती.

(२) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, ज्याची परिणती स्त्रीगर्भहत्येमध्ये होते अशा रीतीने प्रसव-पूर्व लिंग निर्धारण करण्याच्या समस्येची तीव्रता लक्षात घेऊन, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ संपूर्ण राज्यासाठी किंवा राज्याच्या भागासाठी एक किंवा अधिक समुचित प्राधिकरणाची नियुक्ती करील.

(३) पोटकलम (१) किंवा पोटकलम (२) अन्वये नियुक्त करण्यात आलेले समुचित प्राधिकरण हे,—

“(क) जेव्हा संपूर्ण राज्य किंवा संघ राज्यक्षेत्रासाठी नियुक्त करण्यात येत असेल तेव्हा ते पुढील तीन सदस्यांनी मिळून बनलेले असेल :—

(एक) आरोग्य व कुटुंब कल्याण विभागाच्या सहसंचालकाच्या दर्जाचा किंवा त्याच्या वरच्या दर्जाचा अधिकारी-अध्यक्ष ;

(दोन) महिला संघटनेचे प्रतिनिधित्व करणारी नामवंत महिला ; आणि

(तीन) संबंधित राज्याचा किंवा संघ राज्यक्षेत्राचा संबंधित विधि विभागाचा अधिकारी :

परंतु असे की, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे (विनियमन व गैरवापरास प्रतिबंध) सुधारणा अधिनियम, २००२ अंमलात आल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत, बहुसदस्यीय राज्य वा संघ राज्यक्षेत्रस्तरीय समुचित प्राधिकरण घटित करणे हे संबंधित राज्याचे व संघ राज्यक्षेत्राचे कर्तव्य असेल :

परंतु आणखी असे की, त्यात रिक्त होणारे कोणतेही पद हे, रिक्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत भरले जाईल ;]

(ख) जेव्हा, राज्य किंवा संघ राज्यक्षेत्राच्या कोणत्याही भागासाठी नियुक्त करण्यात येईल तेव्हा राज्य शासन किंवा, यथास्थिति, केंद्र सरकार यांस योग्य वाटेल अशा अन्य दर्जाच्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्यात येईल.

(४) समुचित प्राधिकरणाची कार्ये पुढीलप्रमाणे असतील :—

(क) आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांच्या नोंदणीला मान्यता देणे, ती निलंबित किंवा रद्द करणे ;

(ख) आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा आणि आनुवंशिकीय चिकित्सालय यासाठी विहित केलेली मानके अंमलात आणणे ;

(ग) या अधिनियमाच्या तरतुदीच्या किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांचा भंग केल्याच्या तक्रारीचे अन्वेषण करून त्यावर तात्काळ कारवाई करणे ;

भारताचे राजपत्र, असाधारण
GAZETTE OF INDIA, EXTRAORDINARY

[भाग बारा
PART XII]

(घ) नोंदणीसाठी केलेल्या अर्जावर आणि नोंदणी निलंबित करण्यासाठी किंवा ती रद्द करण्यासाठी केलेल्या नकारीवर, पोटकलम (५) अन्वये घटित केलेल्या सल्लागार समितीचा सल्ला मागणे आणि तो विचारात घेणे ;

[(ङ) कोणत्याही ठिकाणी कोणत्याही व्यक्तीद्वारे कोणत्याही लिंग निवडीच्या तंत्राचा वापर करण्याविरुद्ध स्वतः होऊन किंवा ते निर्दर्शनास आणून दिल्यावरून उचित कायदेशीर कार्यवाही करणे, आणि अशा प्रकरणी स्वतंत्र अन्वेषण करण्यास सुरुवात करणे ;

(च) लिंग निवड किंवा प्रसव-पूर्व लिंग निर्धारण या प्रथांविरुद्ध जनजागृती करणे ;

(छ) अधिनियमाच्या आणि नियमांच्या तरतुदीच्या अंमलबजावणीवर देखरेख करणे ;

(ज) तांत्रिक किंवा सामाजिक स्थितीतील बदलांनुसार नियमांत आवश्यक असलेल्या फेरबदलासाठी मंडळ आणि राज्य मंडळांकडे शिफारशी करणे ;

(झ) नोंदणी निलंबित करण्यासाठी किंवा ती रद्द करण्यासाठी केलेल्या तक्रारीचे अन्वेषण केल्यानंतर सल्लागार समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार कारवाई करणे.]

(५) केंद्र सरकार किंवा, यथास्थिति, राज्य शासन, समुचित प्राधिकरणाची कार्ये पार पाडण्यात त्याला मदत व सल्ला देण्यासाठी अशा प्रत्येक समुचित प्राधिकरणाकरिता एक सल्लागार समिती घटित करील आणि सल्लागार समितीच्या सदस्यांमधील एकाची तिचा अध्यक्ष म्हणून नियुक्ती करील.

(६) सल्लागार समिती पुढील सदस्यांची मिळून बनलेली असेल :—

(क) स्त्रीरोगतज्ज्ञ, प्रसूतितज्ज्ञ, बालरोग चिकित्सक आणि वैद्यकीय अनुवंशशास्त्रज्ञ यांमधून तीन वैद्यकीय तज्ज्ञ ;

(ख) एक विधितज्ज्ञ ;

(ग) राज्य शासन किंवा, यथास्थिति, संघ राज्यक्षेत्राच्या माहिती व प्रसिद्धीशी संबंधित असलेल्या विभागाचे प्रतिनिधित्व करणारा एक अधिकारी ;

(घ) तीन नामवंत सामाजिक कार्यकर्ते, यांपैकी महिला संघटनांच्या प्रतिनिधीमधून किमान एकजण असेल.

[(७) लिंग निर्धारणासाठी किंवा लिंग निवडीसाठी प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करणे किंवा त्यास चालना देणे यांच्याशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीची सल्लागार समितीचा सदस्य म्हणून नियुक्ती केली जाणार नाही.]

(८) सल्लागार समितीस नोंदणीबद्दलच्या कोणत्याही अर्जावर किंवा नोंदणी निलंबित किंवा रद्द करण्यासाठी केलेल्या कोणत्याही तक्रारीवर विचार करण्यासाठी समुचित प्राधिकरणाच्या विनंतीवरून किंवा तिला ज्या ज्या वेळी योग्य वाटेल त्या त्या वेळी बैठक घेऊन त्यावर सल्ला देता येईल :

परंतु असे की, कोणत्याही दोन बैठकांच्या मधला कालावधी हा विहित कालावधीपेक्षा अधिक असणार नाही.

(९) सल्लागार समितीवर, एखाद्या व्यक्तीची नियुक्ती ज्यांच्या अधीन राहून करण्यात येईल अशा अटी व शर्ती आणि अशा समितीची कामे पार पाडण्यासाठी तिने अनुसरावयाची कार्यपद्धती या बाबी, विहित केल्याप्रमाणे असतील.

[समुचित प्राधिकरणास, पुढील बाबतीत अधिकार असतील :—

प्राधिकरणाचे अधिकार. (क) या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीचा भंग करण्याच्या संबंधातील कोणतीही माहिती बाळगणाऱ्या अशा कोणत्याही व्यक्तीस समन्वय पाठवणे ;

(ख) खंड (क) शी संबंधित कोणताही दस्तऐवज किंवा महत्त्वाची वस्तू सादर करणे ;

(ग) लिंग निवड तंत्रे किंवा प्रसव-पूर्व लिंग निर्धारण करण्यामध्ये गुंतल्याचा संशय असलेल्या कोणत्याही ठिकाणाची झाडती घेण्यासाठी वॉरंट काढणे ; आणि

(घ) विहित करण्यात येईल अशी अन्य कोणतीही बाब.]

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम १५ द्वारे समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेक्कापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या, कलम १५ द्वारे हे पोटकलम (७) ऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेक्कापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम १६ द्वारे समाविष्ट करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेक्कापासून).

प्रकरण सहा

आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्रे, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा आणि आनुवंशिकीय
चिकित्सालये यांची नोंदणी

२००३ १८. ^१[(१) कोणतीही व्यक्ती, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तत्रे (विनियमन व गैरवापरास प्रतिबंध) सुधारणा आनुवंशिकीय चा १४. अधिनियम, २००२ याच्या प्रारंभानंतर, स्वनातीत-चित्रण किंवा प्रतिमा दर्शक यंत्र किंवा क्रमवीक्षक यंत्र किंवा गर्भ लेंग निर्धारण किंवा लिंग निवड करू शकणारे किंवा त्यापैकी कशाचीही सेवा देणारे चिकित्सालय, प्रयोगशाळा किंवा केंद्र यांसह कोणतेही आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा आणि आनुवंशिकीय चिकित्सालय, यांची त्या अधिनियमान्वये रीतसर नोंदणी केल्याशिवाय असे कोणतेही केंद्र, प्रयोगशाळा किंवा चिकित्सालय सुरु करणार नाही.]

(२) पोटकलम (१) अन्वये नोंदणीसाठी केलेला प्रत्येक अर्ज, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात आणि अशा रीतीने, समुचित प्राधिकरणाकडे करण्यात येईल आणि त्यासोबत विहित करण्यात येईल अशी फी देण्यात रेईल.

(३) या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या लगतपूर्वी कलम ४ मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही प्रयोजनासाठी प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राबाबत समुपदेशन करण्याच्या किंवा त्या तंत्रांचे संचालन करण्याच्या कामात अंशात: किंवा पूर्णतः उत्तलेले प्रत्येक आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय, अशा प्रारंभाच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या आत नोंदणीसाठी अर्ज करील.

(४) कलम ६ च्या तरतुदीना अधीन राहून, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राबाबत समुपदेशन करणारे किंवा त्यांचे नंचालन करणारे प्रत्येक आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय नोंदणीसाठी अर्ज करून स्वतंत्रपणे किंवा संयुक्तपणे त्यांची नोंदणी करण्यात आली नसेल तर, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर किंवा असा अर्ज निकालात काढण्यात येईर्यात, यांपैकी जे आधी घडेल तोपर्यंत असे प्रत्येक केंद्र, प्रयोगशाळा किंवा चिकित्सालय असे कोणतेही समुपदेशन करण्याचे किंवा तंत्र वापरण्याचे बंद करील.

(५) कोणतेही आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय, विहित केल्या असतील अशा सुविधा पुरविण्याच्या, अशी उपकरणे बाळगण्याच्या व असा दर्जा सांभाळण्याच्या विष्टीत आहे याबाबत खात्री झाल्याशिवाय, समुचित प्राधिकरण या अधिनियमान्वये असे समुपदेशन केंद्र, प्रयोगशाळा किंवा चिकित्सालय यांची नोंदणी करणार नाही.

१९. (१) समुचित प्राधिकरण, चौकशी केल्यानंतर, आणि अर्जदाराने या अधिनियमाच्या व त्याखाली नोंदणी प्रमाणपत्र, त्यार करण्यात आलेल्या नियमांच्या आवश्यक त्या सर्व बाबींची पूर्तता केलेली आहे अशी स्वतःची खात्री पटल्यानंतर आणि सल्लागार समितीचा यासंबंधी दिलेला सल्ला लक्षात घेऊन आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा, यथास्थिति, आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांना संयुक्तपणे किंवा स्वतंत्रपणे विहित नमुन्यातील नोंदणी प्रमाणपत्र देईल.

(२) जर चौकशी केल्यानंतर आणि अर्जदारास आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर व सल्लागार समितीचा सल्ला लक्षात घेतल्यानंतर, अर्जदाराने या अधिनियमाखालील किंवा नियमाखालील आवश्यक बाबींची पूर्तता केलेली नाही याबाबत समुचित प्राधिकरणाची खात्री पटल्यास, ते, नाकारण्यासंबंधीच्या कारणांची लेखी स्पृहूपात नोंद करून, नोंदणीचा अर्ज नाकारील.

(३) प्रत्येक नोंदणी प्रमाणपत्राचे विहित करण्यात येईल अशा रीतीने व अशा मुदतीनंतर आणि फी दिल्यानंतर न त्रीकरण करण्यात येईल.

(४) नोंदणीकृत आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय य च्या व्यवसायाच्या जागेत, ठळक ठिकाणी नोंदणी प्रमाणपत्र लावण्यात येईल.

२०. (१) समुचित प्राधिकरणास स्वतः होऊन किंवा तक्रार प्राप्त झाल्यावरून, आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांना नोटीस काढून त्यांची नोंदणी नोटिशीमध्ये न-रुद केलेल्या कारणांसाठी निलंबित किंवा रद्द का करण्यात येऊ नये याची कारणे दाखवण्यास फर्मावता येईल. किंवा निलंबित करणे.

(२) जर, आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांनी य अधिनियमाच्या किंवा नियमाच्या तरतुदीपैकी कोणत्याही तरतुदीचा भंग केला आहे याबाबत समुचित प्राधिकरणाची

^१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम १७ द्वारे पोटकलम (१) ऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेकापासून).

बाती पटली तर, त्यांना त्यांची बाजू मांडण्याची वाजवी संधी दिल्यानंतर आणि सल्लागार समितीचा सल्ला वेचारात घेतल्यानंतर, त्यास असे केंद्र, प्रयोगशाळा किंवा चिकित्सालय यांच्याविरुद्ध करता येईल अशा कोणत्याही नौजदरी कार्यवाहीस बाध येऊ न देता, त्यास योग्य वाटेल त्या मुदतीकरिता त्यांची नोंदणी निलंबित करता येईल केवा, यथास्थिति, रद्द करता येईल.

(३) पोटकलमे (१) आणि (२) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही, जनहितार्थ तसे करणे आवश्यक किंवा इष्ट आहे असे समुचित प्राधिकरणाचे मत झाले असेल तर, त्यास पोटकलम (१) मध्ये निर्देशित केलेली कोणतीही नोटीस न देता, त्याबाबतची कारणे लेखी नोंदवून कोणतेही आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय याची नोंदणी निलंबित करता येईल.

अपील.

२१. आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांना कलम २० अन्वये समुचित प्राधिकरणाकडून संमत करण्यात आलेल्या नोंदणीच्या निलंबनाचा किंवा रद्द करण्याचा आदेश मिळाल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, अशा आदेशाविरुद्ध —

(एक) अपील, केंद्रीय समुचित प्राधिकरणाच्या आदेशाविरुद्ध असल्यास, केंद्र सरकारकडे ; आणि

(दोन) अपील, राज्य समुचित प्राधिकरणाच्या आदेशाविरुद्ध असल्यास, राज्य शासनाकडे, विहित नमुन्यात करता येईल.

प्रकरण सात

अपराध व शास्ती

*[गर्भधारणा—पूर्व व

प्रसव—पूर्व

लिंग निर्धारणाच्या

संबंधात जाहिरात

करण्यास मनाई

आणि

त्याचे उल्लंघन

करण्यासाठी शिक्षा.

२२. (१) गर्भ लिंग निर्धारणासाठी किंवा लिंग निवडीसाठी वापरण्यात येणारे स्वनातीत-चित्रण यंत्र किंवा गतिमा दर्शक यंत्र किंवा क्रमवीक्षक किंवा अन्य कोणतेही तंत्रज्ञान जवळ बाळगणारे कोणतेही चिकित्सालय, प्रयोगशाळा किंवा केंद्र यांसह कोणतीही व्यक्ती, आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय चिकित्सालय हे अशा केंद्रात, प्रयोगशाळेत, चिकित्सालयात किंवा अन्य कोणत्याही ठिकाणी प्रसव—पूर्व लिंग निर्धारणाच्या किंवा लिंग नेवडीच्या सुविधा उपलब्ध असल्याबाबत इंटरनेटसह कोणत्याही माध्यमातून कोणतीही जाहिरात काढणार नाही व ती प्रसिद्ध, वितरित, किंवा प्रसारित करणार नाही किंवा ती काढण्याची, प्रसिद्ध करण्याची, वितरित किंवा प्रसारित करण्याची व्यवस्था करणार नाही.

(२) आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांसह कोणत्याही व्यक्तीला किंवा संस्थेला शास्त्रशुद्ध किंवा अन्य कोणत्याही पद्धतींद्वारे प्रसव—पूर्व लिंग निर्धारण किंवा गर्भधारणा—पूर्व लिंग निवड यासंबंधातील कोणतीही जाहिरात कोणत्याही रीतीने काढणार नाही, ती प्रसिद्ध, वितरित आणि प्रसारित करणार नाही किंवा ती जाहिरात काढण्याची, प्रसिद्ध करण्याची, वितरित किंवा प्रसारित करण्याची व्यवस्था करणार नाही.

(३) पोटकलम (१) किंवा पोटकलम (२) च्या तरतुदीचे उल्लंघन करणारी कोणतीही व्यक्ती तीन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या कारावासाच्या आणि दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पात्र असेल.

प्याटीकरण.— या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ जाहिरात ” यामध्ये कोणतीही नोटीस, परिपत्रक, लेबल, आवेष्टन किंवा इतर कोणताही लेख तसेच इंटरनेट किंवा इलेक्ट्रॉनिक वा मुद्रित स्वरूपातील इतर कोणत्याही प्रसारमाध्यमांद्वारे करण्यात आलेल्या जाहिराती यांचा, आणि तसेच त्यामध्ये कोणतेही जाहिरात फलक, भित्तीचित्र, संकेत, दिवा, आवाज, धूर किंवा वायू यांद्वारे करण्यात आलेले कोणतीही दृश्य प्रतिरूपण यांचादेखील समावेश होतो.]

अपराध व शास्ती.

२३. (१) एखादे आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय याच्या मालकीचे असेल किंवा जो अशा केंद्रात, प्रयोगशाळेत किंवा चिकित्सालयात नोकरीला असून तो, आपल्या यावसायिक किंवा तांत्रिक सेवा अशा केंद्राला, प्रयोगशाळेला किंवा चिकित्सालयाला मानसेवी तत्त्वावर किंवा अन्य एकारे देत असेल, आणि, जो, या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीचे उल्लंघन करील असा कोणताही वैद्यकीय अनुवंशशास्त्रज्ञ, स्त्रीरोगतज्ञ, नोंदणीकृत वैद्यक व्यवसायी किंवा कोणतीही व्यक्ती तीन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाच्या आणि दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस आणि त्यानंतरच्या कोणत्याही दोषसिद्धीसाठी, पाच वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाच्या आणि पन्नास हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पात्र असेल.

[(२) जर न्यायालयात नोंदणीकृत वैद्यक व्यवसायीवर दोषारोप ठेवले असतील तर ते प्रकरण नेकालात निघेपर्यंत नोंदणी निलंबित करण्यासह आवश्यक ती कार्यवाही करण्यासाठी आणि दोषसिद्ध झाल्यावर,

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम १८ द्वारे कलम २२ ऐवजी दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम १९ द्वारे पोटकलम २ व ३ ऐवजी दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

परिषदेच्या नोंदवहीतून त्या वैद्यक व्यवसायीचे नाव, पहिल्या अपराधाकरिता पाच वर्षासाठी आणि त्यानंतरच्या अपराधाकरिता कायमचे काढून टाकण्यासाठी समुचित प्राधिकरणाकडून, संबंधित राज्य वैद्यक परिषदेला बळविण्यात येईल.

(३) जी कोणतीही व्यक्ती, कलम ४ च्या पोटकलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रयोजनांव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही प्रयोजनांसाठी कोणत्याही गर्भवती स्त्रीवर लिंग निवड करण्याकरिता किंवा प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करण्याकरिता कोणत्याही आनुवंशिकीय समुपदेशान केंद्राची, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेची, आनुवंशिकीय चिकित्सालयाची किंवा स्वनातीत-चित्रण चिकित्सालयाची किंवा प्रतिमा दर्शक तंत्र चिकित्सालयाची किंवा वैद्यकीय अनुवंशशास्त्रज्ञाची, स्मीरोगशास्त्रज्ञाची, स्वनातीत-चित्रण विशेषज्ञाची किंवा प्रतिमा दर्शक तंत्र विशेषज्ञाची किंवा नोंदणीकृत वैद्यक व्यवसायीची किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीची मदत घेईल, ती व्यक्ती, पहिल्या अपराधाकरिता, तीन वर्षांपर्यंत असू श केल इतक्या कारावासाच्या व पन्नास हजार रुपयांपर्यंत असू श केल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस आणि त्यानंतरच्या कोणत्याही अपराधाकरिता, पाच वर्षांपर्यंत असू श केल इतक्या कारावासाच्या व एक लाख रुपयांपर्यंत असू श केल इतक्या द्रव्यदंडाच्या शिक्षेस पात्र असेल.

(४) शंका निवारणार्थ, याद्वारे अशी तरतूद करण्यात येत आहे की, पोटकलम (३) च्या तरतुदी ह्या, ज्या स्मीला अशा रोगनिदान तंत्राचा किंवा अशा निवडीचा वापर करण्यात भाग पाडले होते त्या स्मीला लागू होणार न हीत.]

१८७२ चा १.

[२४. भारतीय साक्षीपुरावा अधिनियम, १८७२ यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एतद्विरुद्ध काहीही शब्दित झाले नाही तर न्यायालय असे गृहीत धरील की, एखाद्या गर्भवती स्त्रीला, तिच्या पतीने किंवा, यथास्थिति, उन्य कोणत्याही नातेवाईकाने कलम ४ च्या पोटकलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रयोजनांव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही प्रयोजनांसाठी, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्राचा वापर करण्यास भाग पाडले होते आणि अशी व्यक्ती, कलम २३ च्या पोटकलम (३) अन्वये केलेल्या अपराधास अपप्रेरणा देण्यासाठी जबाबदार असेल आणि त्या कलमान्वये विनिर्दिष्ट केलेल्या अपराधाच्या शिक्षेस पात्र असेल.]

प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रांचा वापर करण्याच्या बाबतीत गृहीतक.

२५. जो कोणी, या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदीचे किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही नियमांचे उल्लंघन करील व त्यासाठी या अधिनियमात अन्यत्र कोठेही कोणत्याही शास्तीची तरतूद केलेली नसेल त्याला तीन महेन्यांपर्यंत असू श केल इतक्या कारावासाची किंवा एक हजार रुपयांपर्यंत असू श केल इतक्या द्रव्यदंडाची शिक्षा हैं ईल किंवा दोन्ही शिक्षा होतील, आणि अशा पहिल्या उल्लंघनाचा दोष सिद्ध झाल्यानंतर असे उल्लंघन करणे चालू र हिले तर, ते जेवढे दिवस चालू राहील त्या प्रत्येक दिवसासाठी पाचशे रुपयांपर्यंत असू श केल इतक्या अतिरिक्त द्रव्यदंडाची शिक्षा होईल.

ज्या अधिनियमांच्या किंवा नियमांच्या ज्या तरतुदीच्या उल्लंघनाबदल कोणत्याही विनिर्दिष्ट शिक्षेची तरतूद केलेली नसेल अशा अधिनियमाच्या किंवा नियमांच्या तरतुदीचे उल्लंघन केल्याबदलची शास्ती.

२६. (१) या अधिनियमान्वये शिक्षापात्र असलेला कोणताही अपराध एखाद्या कंपनीने केला असेल तंत्राबाबतीत अपराध घडला त्यावेळी जी व्यक्ती, कंपनीचे कामकाज चालू ठेवण्यासाठी कंपनीची प्रभारी होती किंवा वं पनीला जबाबदार होती अशी प्रत्येक व्यक्ती तसेच, कंपनी ही, अपराधाबदल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल आणि ती तिच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा होण्यास पात्र असेल :

परंतु असे की, जर, तो अपराध त्या व्यक्तीच्या नकळत घडला होता किंवा तिने असा अपराध घडू नये म्हणून योग्य ती सर्व तत्परता दाखविली होती हे सिद्ध केले तर, या पोटकलमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही बाब, अशा कोणत्याही व्यक्तीला कोणत्याही शिक्षेस पात्र ठरवू शकणार नाही.

(२) पोटकलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असेल तरीही, या अधिनियमान्वये शिक्षापात्र असलेला कोणताही अपराध एखाद्या कंपनीने केला असेल आणि तो अपराध, कंपनीच्या कोणत्याही संचालकाच्या, व्यवस्थापकाच्या, सचिवाच्या किंवा इतर अधिकाऱ्याच्या संमीतीने किंवा मूकसंमीतीने केला आहे किंवा त्याच्या हलगर्जीपणामुळे घडला अहे असे सिद्ध करण्यात आले असेल, त्याबाबतीत, असा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी, त्या अपराधाबदल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल आणि ते देखील त्यांच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा होण्यास पात्र असतील.

स्पष्टीकरण.— या कलमाच्या प्रयोजनार्थ,—

(क) “कंपनी” याचा अर्थ, कोणताही निगम निकाय, असा असून त्यामध्ये एखाद्या भागीदारी संस्थेचा किंवा इतर व्यक्तिसंघाचा समावेश होतो, आणि

(ख) एखाद्या भागीदारी संस्थेच्या संबंधातील “संचालक” याचा अर्थ, भागीदारी संस्थेमधील एखादा भागीदार, असा आहे.

३. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम २० द्वारे कलम २४ ऐवजी दाखल करण्यात आले (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेहापासून).

अपराध दखलपात्र,
अजामीनपात्र व
आपसात न
मिटविण्याजोगा
असणे.

२७. या अधिनियमान्वये प्रत्येक अपराध हा, दखलपात्र, अजामीनपात्र व आपसात न मिटविण्याजोगा असेल.

अपराधांची
दखल.

२८. (१) कोणतेही न्यायालय,—

(क) संबंधित समुचित प्राधिकरण, किंवा केंद्र सरकार किंवा, यथास्थिति, राज्य शासन, यांनी याबाबतीत प्राधिकृत केलेला कोणताही अधिकारी किंवा समुचित प्राधिकरण ; किंवा

(ख) जिने, अभिकथित अपराधाबाबत आणि न्यायालयाकडे तक्रार करण्याच्या आपल्या इराद्याबाबत [पंधरा दिवसांपेक्षा] कमी नसेल इतक्या दिवसांची नोटीस विहित केलेल्या रीतीने समुचित प्राधिकरणाकडे दिली असेल अशी व्यक्ती,

यांच्याकडून तक्रार प्राप्त झाल्याशिवाय या अधिनियमाखालील अपराधाची दखल घेणार नाही.

स्पष्टीकरण.— या खंडाच्या प्रयोजनार्थ, “व्यक्ती” या संज्ञेमध्ये, सामाजिक संस्थेचा समावेश होतो.

(२) महानगर दंडाधिकारी किंवा प्रथम वर्ग न्याय दंडाधिकारी, यांच्या न्यायालयाव्यतिरिक्त कोणतेही न्यायालय, या अधिनियमान्वये कोणत्याही शिक्षापात्र अपराधाची न्यायांकशी करणार नाही.

(३) पोटकलम (१) च्या खंड (ख) अन्वये, तक्रार करण्यात आली असेल त्याबाबतीत, न्यायालयास, अशा व्यक्तीच्या मागणीवरून, समुचित प्राधिकरणाच्या ताब्यातील संबंधित अभिलेखांच्या प्रती अशा व्यक्तीला उपलब्ध करून देण्यासाठी समुचित प्राधिकरणाला निदेश देता येतील.

प्रकरण आठ

संकीर्ण

अभिलेख ठेवणे.

२९. (१) या अधिनियमान्वये व नियमांन्वये ठेवणे आवश्यक असलेले सर्व अभिलेख, तक्ते, नमुने, अडवाल, संमतीपत्रे व इतर सर्व दस्तऐवज दोन वर्षांच्या कालावधीकरिता किंवा विहित करण्यात येईल एवढ्या क लावधीकरिता जतन करून ठेवण्यात येईल :

परंतु असे की, एखाद्या आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्राच्या, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेच्या किंवा अनुवंशिकीय चिकित्सालयाच्या विरुद्ध कोणताही फौजदारी व अन्य खटला दाखल करण्यात आलेला असेल तर, त्या केंद्राचे, प्रयोगशाळेचे किंवा चिकित्सालयाचे अभिलेख व इतर सर्व दस्तऐवज, असा खटला अंतिमरीत्या निकालात निघेपर्यंत जतन करून ठेवण्यात येतील.

(२) असे सर्व अभिलेख, समुचित प्राधिकरणाला किंवा समुचित प्राधिकरणाने याबाबतीत प्राधिकृत केलेल्या अय कोणत्याही व्यक्तीला तपासणीसाठी सर्व वाजवी वेळी उपलब्ध करून देण्यात येतील.

अभिलेख,
इत्यादींची झडती
घेणे व जप्त करणे
याचा अधिकार.

३०. [(१) जर, कोणत्याही आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्रामध्ये, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेत, आनुवंशिकीय चिकित्सालयात किंवा इतर कोणत्याही ठिकाणी, या अधिनियमाखालील एखादा अपराध करण्यात आला आहे किंवा करण्यात येत आहे असे समुचित प्राधिकरणाला सकारण वाटत असेल तर, असे प्राधिकरण किंवा याबाबतीत प्राधिकृत केलेला कोणताही अधिकारी यास, विहित करण्यात येतील अशा नियमांना अधीन राहून, अशा आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्रात, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळेत, आनुवंशिकीय चिकित्सालयात किंवा इतर कोणत्याही ठिकाणी, अशा प्राधिकरणाला किंवा अधिकाऱ्याला ज्या मदतीची, कोणतीही असल्यास, आवश्यकता वाटत असल्यास अशा मदतीसह सर्व वाजवी वेळांमध्ये प्रवेश करता येईल व झडती घेता येईल आणि तेथील कोणताही अभिलेख, नोंदवही, दस्तऐवज, वही, पत्रक, जाहिरात किंवा तेथे आढळणारी इतर कोणतीही वस्तू यांची तपासणी करता येईल आणे या अधिनियमान्वये, शिक्षापात्र असलेला अपराध केल्याचा पुरावा म्हणून या बाबी सादर करता येतील असे या प्राधिकरणास किंवा अधिकाऱ्यास सकारण वाटत असेल तर, त्या जप्त करून त्यास मोहोरबंद करता येईल.]

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम २१ द्वारे “तीस दिवसांपेक्षा” या एवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेक्कापासून).

२. वरीत अधिनियमाच्या कलम २२ द्वारे पोटकलम (१) एवजी दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेक्कापासून).

१९७४ चा २. (२) झडती व जप्ती या संबंधातील फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या तरतुदी, शक्य असतील तेथवर, या अधिनियमाअन्वये केलेल्या प्रत्येक झडतीस किंवा जप्तीस लागू होतील.

३१. या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचा उद्देश असलेल्या कोणत्याही सद्भावनेने गोटाकरिता केंद्र सरकार किंवा राज्य शासन किंवा समुचित प्राधिकरण, अथवा यांपैकी कोणीही प्राधिकृत केलेला कोण ताही अधिकारी यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा इतर कायदेशीर कारवाई दाखल करण्यात येणार नाही

२००३ चा १४. [३१क. (१) प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे (विनियमन व गैरवापरास प्रतिबंध) सुधारणा अधिनियम, २००२ च्या अडचणी दूर तरतुदी अमलात आणताना कोणताही अडचण उद्भवल्यास, केंद्र सरकारला राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, करणे. ती अडचण दूर करण्यासाठी त्याला आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल त्याप्रमाणे उक्त अधिनियमाच्या तरतुदीशी विसंगत नसतील अशा तरतुदी करता येतील :

२००३ चा १४. परंतु असे की, प्रसव-पूर्व रोगनिदान तंत्रे (विनियमन व गैरवापरास प्रतिबंध) सुधारणा अधिनियम, २००२ याच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून तीन वर्षांचा कालावधी संपल्यानंतर या कलमान्वये कोणताही आदेश दिला जाणार नाही.

(२) या कलमाअन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर होईल तितक्या लवकर संसदे च्या दोन्ही सभागृहांपुढे मांडण्यात येईल.]

३२. (१) या अधिनियमांच्या तरतुदी पार पाडण्यासाठी केंद्र सरकारला नियम करता येतील.

नियम करण्याचा
अधिकार.

(२) विशेषकरून आणि पूर्ववर्ती अधिकारांच्या सर्वसाधारणतेस बाध न आणता अशा नियमाद्वारे पुढील गोर्ष ची तरतूद करता येईल :—

[(एक) कलम ३ च्या खंड (२) अन्वये नोंदणीकृत आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय येथे नियुक्त केलेल्या व्यक्तींच्या किमान अर्हता ;

(एक क) कलम ४ चे पोटकलम (३) याच्या परंतुकान्वये आपल्या चिकित्सालयामध्ये गरोदर महिलेवर स्वनातीत-चित्रणाचा वापर करणाऱ्या एखाद्या व्यक्तीने ज्या पद्धतीने त्यांचा अभिलेख ठेवला पाहिजे, ती पद्धत ;]

(दोन) कलम ५ अन्वये गरोदर महिलेची संमती ज्या नमुन्यात घ्यावयाची आहे तो नमुना ;

(तीन) कलम ८ च्या पोटकलम (४) अन्वये केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळाच्या सदस्यांनी आपली कार्य पार पाडताना अनुसरावयाची कार्यपद्धती ;

(चार) कलम ९ च्या पोटकलम (५) अन्वये पदसिद्ध सदस्यांखेरीज अन्य सदस्यांना अनुज्ञेय असलेले भत्ते ;

[(चार क) केंद्रीय पर्यवेक्षी मंडळाने कलम १६ च्या खंड (चार) अन्वये निर्धारित केलेली आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा आणि आनुवंशिकीय चिकित्सालये येथे कार्यरत असणाऱ्या व्यक्तींनी पालन करावयाची आचारसंहिता ;

(चार ख) या अधिनियमाच्या कलम १६क, पोटकलम (१) च्या खंड (चार) अन्वये राज्यात हाती घेण्यात आलेल्या विभिन्न उपक्रमांच्या बाबतीत मंडळ आणि केंद्र सरकार यांच्याकडे राज्य किंवा संघ राज्यक्षेत्र पर्यवेक्षी मंडळे ज्या रीतीने अहवाल सादर करतील ती रीत ;

(चार ग) कलम १७क च्या खंड (घ) अन्वये अन्य कोणत्याही बाबतीत समुचित प्राधिकाराच्याला अधिकार प्रदान करणे ;]

(पाच) कलम १७ च्या पोटकलम (८) याच्या परंतुकान्वये सल्लागार समितीच्या कोणत्याही दोन बैठकांदरम्यानचा कालावधी ;

१. २००३ चा अधिनियम क्रमांक १४, कलम २३ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).

२. वरील अधिनियमाच्या कलम २४ द्वारे खंड (एक) ऐवजी दाखल करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).

३. वरील अधिनियमाच्या कलम २४ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला (१४ फेब्रुवारी, २००३ रोजी व तेव्हापासून).

(सहा) ज्या अटी व शर्ताच्या अधीन राहून एखाद्या व्यक्तीची सल्लागार समितीवर नियुक्ती करता येईल त्या अटी व शर्ता आणि कलम १७ च्या पोटकलम (९) अन्वये, अशा समितीने अनुसरावयाची कार्यपद्धती ;

(सात) ज्या नमुन्यात व ज्या रीतीने नोंदणीसाठी अर्ज करण्यात येईल तो नमुना व ती रीत आणि कलम १८ च्या पोटकलम (२) अन्वये त्यासाठी भरावयाची फी ;

(आठ) कलम १८ च्या पोटकलम (५) अन्वये आनुवंशिकीय समुपदेशन केंद्र, आनुवंशिकीय प्रयोगशाळा किंवा आनुवंशिकीय चिकित्सालय यांनी पुरावावयाच्या सुविधा, ठेवावयाची साधनसामग्री व अन्य प्रमाणके ;

(नऊ) कलम १९ च्या पोटकलम (१) अन्वये नोंदणी प्रमाणपत्र ज्या नमुन्यात देण्यात येईल तो नमुना ;

(दहा) ज्या रीतीने आणि ज्या कालावधीनंतर, नोंदणी प्रमाणपत्राचे नवीकरण करण्यात येईल ती रीत आणि तो कालावधी, आणि नवीकरणासाठी कलम १९ च्या पोटकलम (३) अन्वये अनुज्ञेय असेल ती फी ;

(अकरा) कलम २१ अन्वये ज्या रीतीने अपील दाखल करण्यात येईल ती रीत ;

(बारा) कलम २९ च्या पोटकलम (१) अन्वये ज्या कालावधीपर्यंत अहवाल, तक्ते, इत्यादी जतन करण्यात येतील असा कालावधी ;

(तेरा) कागदपत्रे, अभिलेख, वस्तू, इत्यादी ज्या रीतीने जप्त करण्यात येतील ती रीत आणि अशा जप्त केलेल्या वस्तूंची यादी तयार करण्याची आणि अशी कागदपत्रे, अभिलेख आणि वस्तू कलम ३० च्या पोटकलम (१) अन्वये ज्या व्यक्तीच्या अभिरक्षेतून जप्त करण्यात आले होते, तिच्याकडे सुपूर्द करण्याची रीत ;

(चौदा) विहित करणे आवश्यक असणारी किंवा विहित करण्यात येईल अशी अन्य कोणतीही बाब.

विनियम करण्याचा

अधिकार. ३३. मंडळास, केंद्र सरकारच्या पूर्व मंजुरीने, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांच्या तरतुदीशी विसंगत नसतील असे विनियम करून पुढील गोष्टींची तरतूद करता येईल :—

(क) मंडळाच्या बैठकीची बेळ व ठिकाण आणि अशा बैठकीच्या कामकाजासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती, आणि कलम ९ च्या पोटकलम (१) अन्वये गणपूर्तीसाठी आवश्यक असलेली सदस्य संख्या ;

(ख) कलम ११ च्या पोटकलम (१) अन्वये एखादी व्यक्ती मंडळाशी ज्या रीतीने तात्पुरती सहभागी होईल ती रीत ;

(ग) कलम १२ अन्वये नियुक्त करण्यात आलेले मंडळाचे अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांच्या नियुक्तीची पद्धत, त्यांच्या सेवाशर्ती आणि वेतनमान व भत्ते ;

(घ) सर्वसाधारणपणे मंडळाच्या कामकाजाचे कार्यक्षम चालन.

संसदेपुढे ३४. या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम आणि प्रत्येक विनियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य मांडावयाचे नियम नितक्या लवकर संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर, ते एका सत्राने बनलेल्या अथवा दोन किंवा अधिक क्रमवर्ती सत्रे व विनियम. पिछून बनलेल्या अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता सत्रासीन असताना ठेवला जाईल आणि पूर्वोक्त सत्राच्या किंवा क्रमवर्ती सत्रांच्या पाठोपाठचे सत्र संपण्यापूर्वी जर त्या नियमांत वा विनियमात कोणतेही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले अथवा तो नियम वा विनियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले, तर त्यानंतर ते नियम किंवा विनियम अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच परिणामक होतील किंवा, यथास्थिति, मुळीच परिणामक होणार नाहीत ; तथापि, असे कोणतेही फेरबदल किंवा शुन्यीकरण यामुळे त्या नियमान्वये किंवा विनियमान्वये पूर्वी केलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.